

SKÚŠANIE A HODNOTENIE ŠTUDENTOV AKO SÚČASŤ PROCESU VÝUČBY ODBORNEJ ANGLIČTINY

EXAMINATION AND ASSESSMENT OF STUDENTS AS A PART OF EAP / ESP TEACHING

Milica Lacíková Serdulová

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou vyhodnocovania výkonov študentov prechádzajúcich jazykovou prípravou v kurzoch odbornej angličtiny na Katedre jazykov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Autorka v ňom opisuje formy a metódy skúšania a hodnotenia, ktoré sú používané počas priebežnej i záverečnej kontroly jazykových kompetencií u študentov nefilologických odborov. Zároveň sa venuje inovatívnym metódam, ktoré učiteľ využíva v rámci záverečnej skúšky prebiehajúcej formou ústnej prezentácie.

Kľúčové slová

kurz odbornej angličtiny, vyhodnocovanie výučby, skúšanie a hodnotenie študenta, priebežné hodnotenie, záverečná skúška

Abstract

The paper deals with the evaluation of students` achievement in EAP / ESP courses run within the Department of Foreign Languages, Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava. The author describes the forms and methods of examination and assessment used during both continual and final check of foreign language competence of the students of non-philological studies. The paper also illustrates some innovative approaches to the final exam, which is performed in a form of project presentation.

Key words

EAP / ESP course, evaluation of teaching-learning process, examination and assessment, continual assessment, final exam

Úvod

Výučba cudzích jazykov, podobne ako každá iná cieľavedomá ľudská činnosť, pozostáva z troch základných fáz: plánovanie činnosti, vlastná činnosť a následná kontrola. Pod pojmom kontrola výučby sa obyčajne chápe proces, ktorým sa analyzujú a diagnostikujú výsledky vyučovacieho procesu; to znamená, že v tejto fáze učiteľ zisťuje, aký stupeň vedomostí študenti dosiahli na základe vopred stanovených výučbových cieľov. Zvyčajne je tento proces členený na dve vzájomne prepojené činnosti, a to na zisťovanie výsledkov výučby (skúšanie) a na posúdenie výsledkov výučby (hodnotenie). Pri kontrole výučby učiteľ v podstate uplatňuje princípy pedagogického merania, pretože ide o proces „porovnávania nejakých hodnôt s hodnotami, ktoré sú určené ako istý vzor správnosti ... v dohodnutých podmienkach a podľa vopred určených pravidiel“ (Rosa, 2007, s. 11). Keď túto definíciu uplatníme v praxi, v podstate porovnávame študentove reálne poznatky a vedomosti s poznatkami a vedomosťami cieľovými, ktoré sú obsiahnuté v cieľoch vzdelávacích programov. Pedagogické meranie zahŕňa rôzne formy merania výsledkov vyučovacieho procesu, na základe ktorých má učiteľ (okrem iného) možnosť získať spätnú väzbu o efektívnosti výučby.

Podľa súčasných didaktických príručiek **kontrola** vyučovacieho procesu, t. j. preverovanie (skúšanie) a hodnotenie, nie je proces jednozložkový, ale mal by spĺňať nasledovné funkcie:

1. diagnostickú – určenie miery vedomostí, zručností a návykov študentov;

2. prognostickú – určenie perspektívy študentov, možností ich ďalšieho vývoja;
3. motivačnú – udržiavanie a zvyšovanie študijnej aktivity;
4. výchovnú – formovanie pozitívnych a odstraňovanie negatívnych vlastností a postojov študentov;
5. informačnú – dokumentácia výsledkov vyučovacieho procesu;
6. rozvíjajúcu – rozvoj schopnosti sebakontroly a sebahodnotenia študentov;
7. spätnoväzbovú – získavanie informácií o úspešnosti vyučovacieho procesu študentmi (vnútorná spätná väzba) i učiteľom (vonkajšia spätná väzba) na reguláciu ďalších postupov učiteľa s cieľom zefektívniť výučbu. (Turek, 2005, s. 217 – 218).

Skúšanie a hodnotenie v kurzoch odbornej angličtiny

Kontrola výučby v kurzoch odbornej angličtiny (OA) v našej inštitúcii nie je nárazová, ale je uskutočňovaná priebežne počas celej výučbovej časti semestra. Je zabezpečovaná jednak zisťovaním výsledkov vyučovacieho procesu (**preverovanie / skúšanie**), jednak posudzovaním jeho výsledkov (**hodnotenie**). To znamená, že sa zameriavame na porovnávanie vedomostí nadobudnutých počas jednotlivých semestrov, resp. počas celého kurzu (záverečné skúšanie) s „ideálom“ vedomostí vyjadreným vo všeobecných a špecifických cieľoch nášho predmetu. Okrem určenia miery nadobudnutých vedomostí (kontrolná funkcia skúšania a hodnotenia) pri spracovávaní údajov získaných pedagogickým meraním kladieme dôraz aj na informačnú a spätnoväzbovú funkciu kontroly vyučovacieho procesu.

Pokiaľ ide o formy preverovania, pracujeme najmä s kontrolnými písomnými testami a úlohami vyžadujúcimi samostatnú prácu. Hodnotenie v prvých troch semestroch výučby spadá pod kritériá priebežného vyhodnocovania výučby, čo v našej inštitúcii znamená, že študentovi sú pridelené body zodpovedajúce jeho práci počas celého semestra. V prípade neúspechu (študent na konci semestra nedosiahne hranicu minima – 60 bodov), nemá nárok na opravný termín (v takom prípade je jediným možným riešením zopakovanie kurzu). Učiteľ hodnotí, resp. boduje jeho aktívnu účasť na cvičeniach, vypracovanie zadaní v požadovanej forme a kvalite (produkcia textov), ako aj jeho výsledky v priebežnom a záverečnom teste. Finálna známka je teda vypočítaná sumárom všetkých získaných bodov, pričom maximum je nastavené na 100 bodov. Vyhodnotenie študijných výsledkov v celom kurze a následné pridelenie známky je realizované podľa nasledujúcej klasifikačnej stupnice (pozri tabuľku 1).

A	výborne	100 – 91 %
B	veľmi dobre	90 – 81 %
C	dobré	80 – 73 %
D	uspokojivo	72 – 66 %
E	dostatočne	65 – 60 %
F_x	nedostatočne	59 – 0 %

Tabuľka 1: Klasifikačná stupnica na hodnotenie študijných výsledkov

Priebežné vyhodnocovanie kvality výučby

Kontrola kvality poskytovaného vzdelávania je našou katedrou zabezpečovaná formou priebežného skúšania a hodnotenia podľa nasledovného modelu:

Kurz OA 1 (1. semester) + OA 2 (2. semester):

- priebežná kontrola nadobúdania jazykovej kompetentnosti v oblasti všeobecného akademického jazyka (študenti v priebehu oboch semestrov odovzdávajú písomné zadania orientované na produkciu jednoduchých textov v odbornom jazykovom štýle);

- priebežné testovanie osvojovania si všeobecnej akademickej slovnej zásoby;
- examinačný test hodnotiaci zvládnutie učiva obsiahnutého v cieľoch a sylabách jazykového kurzu OA1 a OA2.

Kurz OA 3 (3. semester):

- kontrola domácich písomných úloh zameraných na produkciu žánrov odborného štýlu (abstrakt, anotácia, dotazník, výskumná správa, odborný článok);
- priebežné prezentácie študentov s cieľom osloviť poslucháčov primeranými jazykovými prostriedkami, výstižne vyjadriť vlastné názory, vhodne používať primeraný formálny jazyk a správne uplatňovať prezentačné metódy;
- hodnotiaci integrovaný test zameraný na kontrolu rozvoja komunikačných, akademických / študijných kompetencií študentov.

Záverečné vyhodnocovanie kvality výučby

Kurz OA 4 (4. semester):

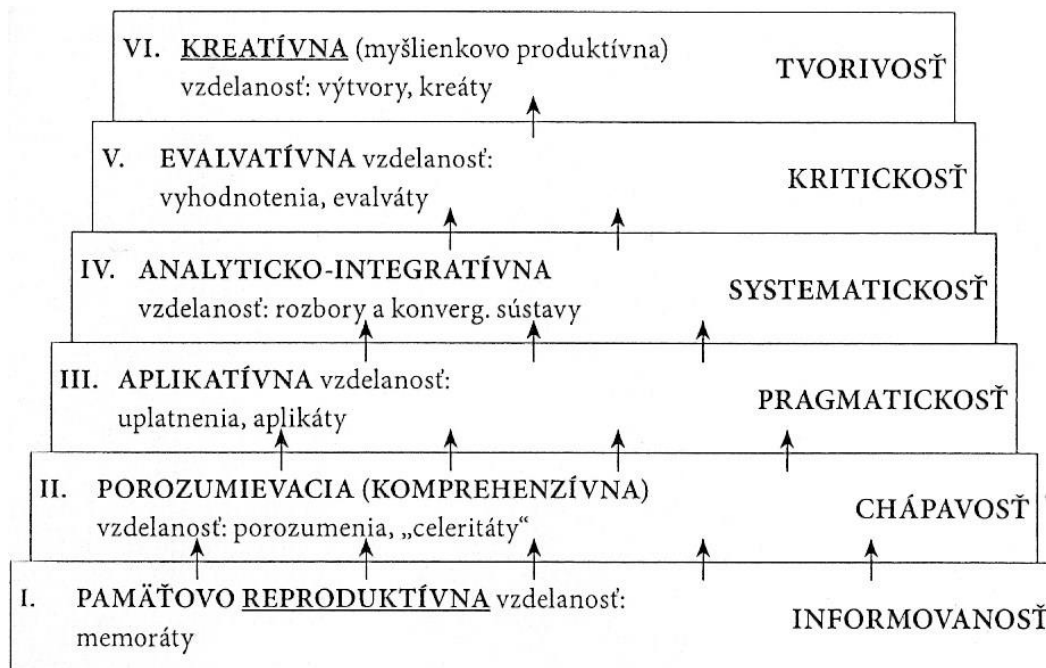
- priebežná kontrola projektovej práce, ktorá je súčasťou prezentácie projektu;
- ústna prezentácia projektu a jeho obhájenie pred plénom;
- záverečný examinačný test.

Záverečná kontrola a hodnotenie výsledkov jazykového štúdia sa uskutočňuje dvoma evaluačnými formami: udelením kreditov a hodnotením výkonu známku podľa klasifikačnej stupnice platnej na FiF UK.

Inovatívne prvky v procese kontroly výučby

Jedným z najvýznamnejších inovačných prvkov uplatneným v oblasti kontroly, konkrétne v oblasti záverečného skúšania, bola radikálna zmena formy ústneho skúšania. Na základe analýzy výhod a nevýhod tradičného a inovovaného prístupu k ústnej skúške sme sa rozhodli ustúpiť od klasickej formy skúšky (učiteľ – študent, t. j. prístup face to face) a prejsť na formu projektovej úlohy, ktorá je ukončená ústnou prezentáciou. Je dôležité poznamenať, že tému prezentácie si študent volí ľubovoľne, podľa vlastného uváženia a zamerania (využitie metódy autentického vyučovania, ktorá vychádza z pedagogického konštruktivismu. Ten je založený na princípe, že úlohy, ktoré študenti riešia, majú prameniť z ich vlastného záujmu a mali by ich riešiť tak, ako by ich riešili odborníci. (Turek, 2005, s. 210). Základným povinným kritériom študentovej voľby je skutočnosť, že prezentovaná téma musí súvisieť s jeho študovaným odborom, nesmie byť študentom čítaná a je prezentovaná verejne v kruhu študentov – kolegov. Študenti po absolvovaní teoretickej prípravy zameranej na správne a efektívne prezentovanie v štvrtom semestri svojho štúdia, začínajú aktívne pracovať na príprave vlastného projektu. Cieľom takto naprojektovanej skúšky je učiteľova snaha o rozvoj študentovej metakognitívnej autoregulácie, ktorá je súčasťou osvojovania si vedomostí. Ide najmä o spôsobilosť posudzovania obťažnosti problému, schopnosť rozvrhnúť si čas na riešenie problému, spôsobilosť rozčleniť si prácu na určité etapy a následne zhodnotiť výsledok svojej práce. Metakognitívne aktivity umožňujú vytvárať si vlastný plán prípravy projektu a učenia sa, pociťovať zodpovednosť za svoju prácu a navádzajú proces permanentného sebahodnotenia. Príprava ústnej prezentácie sa takto stáva veľmi širokým a komplexným procesom, ktorý pozostáva z etáp plánovania (výber témy a zhromažďovanie študijného materiálu), prípravy projektu a vlastnej realizácie projektu (ústna prezentácia). Didaktická hodnota projektovej úlohy je významná aj z toho dôvodu, že proces tvorby prezentácie a jej realizácia odrážajú logické postupy a systematiku všetkých šiestich úrovní vzdelanosti, ako ich uvádza Š. Švec (Švec, 2005, s. 453 – 476) vo svojej štúdií Systematika programových cieľov, učebných aktivít a hodnotených výsledkov (pozri obrázok 1). Pokiaľ ide o časové hľadisko, študent nie je v časovej tiesni, pretože

s prácou na projektoch začíname približne v druhej polovici tretieho semestra, pričom samotná skúška prebieha v druhej polovici posledného, t.j. štvrtého semestra.

Obrázok 1: Systematika šiestich úrovní vzdelanosti (Švec, 2005, s. 455).

Hodnotenie študentov, ktoré je súbežnou a transformatívnou zložkou kontroly, má zohľadňovať vstupné poznanie študentov s ich výstupným stupňom poznania. Inými slovami, hodnotenie poskytuje študentom spätnú väzbu a informáciu o tom, ako zvládli požiadavky vytýčené vzdelávacím programom. Zo strany učiteľa je dôležité uvedomiť si fakt, že informácie o výsledkoch výučby sa nedotýkajú len učenia samotného, ale majú vplyv na celú osobnosť študenta a že spôsob hodnotenia je z pozície študenta vnímaný veľmi citlivo. Je všeobecne známe, že efekt výsledkov činnosti študenta sa následne prejavuje v jeho ďalšej motivácii a môže mať dopad aj na jeho správanie. Neúspešný výsledok často študentov demotivuje, úspech má vo väčšine prípadov motivačný a povzbudivý účinok. V modernej didaktike sa stále viac zdôrazňuje hodnotenie kriteriálne, ktoré sa vzťahuje na vopred určené štandardy a ciele a hodnotenie individualizované, ktorým sa porovnávajú súčasné výkony študenta s jeho výkonmi predchádzajúcimi. (Švarcová 2005, s. 199).

Základné princípy hodnotenia v našom kurze OA, v takto ponímanom zmysle, spadajú do kategórie kriteriálneho hodnotenia, pretože učiteľ pri hodnotení vychádza zo štandard obsiahnutých v cieľoch. Z pohľadu uplatnenia základných princípov pedagogického merania nami použité hodnotenie môžeme zaradiť do kategórie poradového merania vzhľadom na fakt, že na klasifikáciu učiteľ využíva poradovú škálu (klasifikačnú stupnicu) vytvorenú na základe piatich klasifikačných stupňov (Rosa, V. 2007, s. 11; pozri tabuľku 1).

Inovačný prístup pri hodnotení záverečnej ústnej skúšky

Pri hodnotení by mal mať učiteľ neustále na pamäti zásadné problémy spojené s touto oblasťou, a to najmä jeho objektívnosť, mieru spravodlivosti a vhodný spôsob hodnotenia. Učiteľ by si preto mal klásť nasledujúce otázky: **kto** hodnotí, **čo** sa hodnotí a **akým** spôsobom sa hodnotí. V snahe vyhnúť sa subjektivite a nespravodlivosti pri hodnotení ústnej skúšky u študentov končiacich kurz OA sme v porovnaní s minulými, tradičnými postupmi zvolili prístup inovovaný. Tento prístup je založený na odstránení monopolu učiteľa ako

jedinej autority pri hodnotení študentov. Hodnotenie sa z tohto dôvodu opiera o tri hodnotiace činitele, a tým zvyšuje jeho objektivitu. Prvým (a úprimne povedané, najdôležitejším) činiteľom je učiteľ, druhým kolegovia prezentujúceho študenta, čiže poslucháči prítomní na prezentácii a tretím hodnotiacim činiteľom je samotný prezentujúci, ktorý ma tiež možnosť vyjadriť sa k vlastnej prezentácii. Aby sa dosiahla spravodlivosť pri hodnotení, učiteľ vopred vymedzí, ktoré javy sa hodnotia a stanoví presné kritériá, ako hodnotiť. Študenti sú v tomto procese rozdelení do hodnotiacich skupín, v ktorých po vypočutí každej prezentácie analyzujú a hodnotia nasledujúce položky: **obsah** prezentácie s ohľadom na informačnú, akademickú resp. profesionálnu hodnotu prezentácie, **formát**, t. j. správne štrukturovanie prezentácie s ohľadom na logiku a kohéziu hovoreného prejavu, jeho zrozumiteľnosť a správne využívanie signálnych výrazov. Ďalšími dôležitými prvkami pri hodnotení sú aj **jazyková správnosť** so zameraním na gramatiku a výslovnosť, **prednes** (neverbálna komunikácia, očný kontakt, intonácia, rýchlosť prejavu, využitie vizuálnych pomôcok) a v neposlednom rade aj zvládnutie **diskusie**. Kvalita pozorovaných javov sa následne premieňa na numerické dáta a vo forme bodov sa priraduje k sledovaným a tým aj hodnoteným prejavom študentovej prezentácie. Objektivita a spravodlivosť hodnotenia je umocnená aj následnou slovnou analýzou vypočutej prezentácie, a to ako zo strany kolegov – poslucháčov, tak aj zo strany učiteľa. Samotný prezentujúci študent má takisto možnosť vyjadriť vlastný názor na svoju prezentáciu (rozvoj schopnosti objektívneho sebahodnotenia). Do finálneho hodnotenia sa teda premietajú nielen kvantitatívne parametre (bodové skóre), ale aj kvalitatívne ukazovatele vo forme ústneho hodnotenia. Celková známka ústnej skúšky sa následne vypočíta ako priemer všetkých jej kvantitatívne vyjadrených parametrov. Inými slovami, študenti analyzujú, bodujú, hodnotia a zároveň navrhujú známku za vypočutú prezentáciu tým istým spôsobom, ako to robí učiteľ. V sporných prípadoch, to znamená v prípadoch neobjektívneho alebo nekompetentného študentského hodnotenia, ako už bolo naznačené vyššie, je smerodajným hodnotiacim subjektom učiteľ, ktorý v týchto prípadoch preberá funkciu experta.

Ďalší prínos takto organizovaného hodnotenia (okrem zabezpečovania objektivnosti a zvyšovania spravodlivosti) vidíme aj v tom, že našim študentom poskytujeme istý návod a praktizujeme nácvik, ako objektívne hodnotiť iných. Túto pragmatickú zložku výučby považujeme z hľadiska ich budúcej profesie za veľmi dôležitú, lebo ide o študentov s pedagogickým zameraním a o študentov učiteľských odborov, ktorí schopnosť hodnotenia budú v svojej práci bezpochyby potrebovať. Navyše, inovatívnym prístupom k hodnoteniu sa snažíme aj o vyššie spomínaný rozvoj schopnosti objektívneho sebahodnotenia a schopnosti prijímať kritiku od iných.

LITERATÚRA:

HEATON, J. B.: Writing English Language Tests. – New ed. – New York: Longman Inc., 1995, 192 s. ISBN 0 – 582 – 00237 – 0.

LACÍKOVÁ SERDULOVÁ, M.: Záverečný test v inovovanom programe Angličtina pre humanitné a spoločensko-vedné odbory. In: Sborník z mezinárodného seminára Cizí jazyky se specifickým zaměřením ve výuce a testování. Poděbrady 22. – 23.06.2010. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Ústav jazykové a odborné přípravy, 2010, s. 37 – 41. ISBN 978-80-87238-03-5.

ROSA, V.: Metodika tvorby didaktických testov. Bratislava: ŠPÚ, 2007. 72 s. ISBN 978-80-89225-3.

ŠVARCOVÁ, I.: Základy pedagogiky. Praha: Vydavatelství VŠCHT, 2005. 290 s. ISBN 80 – 7080 – 573 – 0.

ŠVEC, Š.: Učiteľská taxonómia: Systematika programových cieľov, učebných aktivít a hodnotených výsledkov. In: Pedagogická revue, roč. 57, č. 5, s. 453 – 476.

TUREK, I.: Inovácie v didaktike. Príspevok k realizácii projektu Milénium vo vyučovacom procese na základných a stredných školách. 2. vydanie. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2005. 360 s. ISBN 80-8052-230-8.

ÚDAJE O AUTOROVI:

PhDr. Milica Lacíková Serdulová, PhD.
Katedra jazykov
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Gondova 2
Bratislava
Kontakt: milica.lacikova@uniba.sk